

**LAPSEN JA VANHEMMAN YHTEYDENPIDON MERKI-
TYS PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMISEEN**

Heini Peippo
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Jyväskylän yliopisto / Avoin yliopisto
Tekijä Heini Peippo	
Työn nimi Lapsen ja vanhemman yhteydenpidon merkitys perheen jälleenyhdistämiseen	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 41
Tiivistelmä <p>Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on tarkastella millaisia tekijöitä huostaanotetun ja sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa keskinäisessä yhteydenpidossa ja suhteessa esiintyy, ja miten nämä vaikuttavat perheen jälleenyhdistämisen tavoitteeseen. Tutkimusmenetelmänä käytän kuvailevaa eli narratiivista kirjallisuuskatsausta. Tutkimusaineistoni koostuu vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista sekä väitöskirjasta.</p> <p>Lastensuojelulaissa (2007/417) veloitetaan huomioimaan sijoitetun lapsen yhteydenpito-oikeus ja perheen jälleenyhdistämisen tavoite lapsen edun mukaisella tavalla. Yhteydenpidon toteutuminen on edellytys perheen jälleenyhdistämisen toteutumiselle. Tutkimusaineistosta löytyy useita lapsen ja vanhemman yhteydenpitoon vaikuttavia tekijöitä, jotka esittelen tutkimustuloksissa. Yhteydenpitoon liittyvät tekijät kytkeytyvät selkeästi perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen huomioimiseen.</p> <p>Aineistosta on havaittavissa, että huostaanoton väliaikainen luonne näkyy lastensuojelun työskentelyn tavoissa, ja neuvotteluissa arvioidaan huostassapidon jatkamisen edellytyksiä ja perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumisen mahdollisuutta. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii lapsen edun toteutumisesta ja hänellä on keskeinen rooli yhteydenpidon toteutumisen ja perheenjälleenyhdistämisen tavoitteen näkökulmasta. Vanhemmalle laadittavia asiakassuunnitelmia on niukasti ja ne ovat puutteellisia. Isät jäävät usein vaille tukea ja sosiaalityöntekijän työotteella vanhempien kanssa työskentelyssä on merkitystä. Lasten ja vanhempien yhteydenpito on enimmäkseen suunnitelmallista, mutta yhteydenpidon ja suhteiden kirjo on laaja. Yhteydenpitoa myös rajoitetaan. Vaikka yhteydenpitoa olisi runsaasti, lapset kaipaavat sitä lisää. Vanhemmat ovat lapsille tärkeitä ja lapset toivovat kotiin paluuta. Lapsen ja vanhemman olemassa oleva yhteys ja säännöllinen yhteydenpito myötävaikuttavat ja mahdollistavat perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumista.</p>	
Asiasanat: Lastensuojelu, sijaishuolto, yhteydenpito, perheen jälleenyhdistäminen	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja: Ohjaaja Sanna Välimäki	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELU – SIJAISHUOLTOON VIEVÄN POLUN ALKU	4
	2.1 Suomalaisesta lastensuojelusta	4
	2.2 Huostaanotto ja sijaishuolto	6
3	YHTEYDENPITO	8
4	PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMINEN	11
5	TUTKIELMAN TOTEUTUS	14
	5.1 Tutkielman tarkoitus	14
	5.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	15
	5.3 Aineiston hankinta.....	15
	5.4 Aineiston kuvaus	18
	5.5 Aineiston analysointi.....	18
	5.6 Eettinen pohdinta.....	19
6	TUTKIMUSTULOKSET	20
	6.1 Yhteydenpidon tavat	20
	6.2 Suhteet	21
	6.3 Vanhemmuus.....	24
	6.4 Lapsi keskiössä	25
	6.5 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä	25
	6.6 Lapsen ja vanhemman asiakassuunnitelma ja yhteistyö	27
	6.7 Sijaishuoltopaikan toimijat	28
	6.8 Julkinen valta suhteen säätelijänä.....	29
	6.9 Perheen jälleenyhdistämisen tavoite.....	31
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
8	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Huostaanottoon ja lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon ryhdytään, mikäli lapsen terveyden ja kehityksen arvioidaan vakavasti vaarantuneen (Lastensuojelulaki 2007/417, 40 §). Lain mukaan huostaanotto on voimassa toistaiseksi, ja sen edellytyksiä sekä perheen jälleenyhdistämistä lapsen edun mukaisella tavalla tulee arvioida määrätyin ajoin (LSL 2007/417, 4 §, 30 §, 47 §). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2023a, 9) tilastoraportin mukaan huostaanottoja puretaan kuitenkin harvoin.

Perheen jälleenyhdistäminen on lastensuojelulakiin (2007/417) kirjattu velvoite, jonka tosiallisen toteutumisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista olen kiinnostunut. Sijoitetun lapsen kotiutumisen edellytyksenä tulee olla paitsi huostaanottoon johtaneiden perusteiden väistyminen myös arvio siitä, että se on lapsen edun mukaista. Sijaishuollossa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia lapsen edun toteutumisesta ja tehdä lasta koskevia ratkaisuja ja päätöksiä, ja huomioida perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteuttamisen edellytykset. Tätä julkisen huoltajan tehtävää ohjaa kansainväliset sopimukset ja kansalliset lait. Myös lapsen vanhemmalla on Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999, EIOS) 8 artiklan nojalla oikeus perheen jälleenyhdistämistä edistäviin viranomaisen toimiin (Räty 2023, 11, 561). Erään sosiaalityöntekijän sanoin; sosiaaliviranomaisella on vähintään yhtä vaativa tehtävä arvioida huostaanoton lopettamista kuin sen valmisteluun ryhtymistä.

Yksi sijoitetun lapsen merkittävimmistä oikeuksista on yhteydenpito-oikeus läheisiin, jolla pyritään myös edistämään perheen jälleenyhdistämisen tavoitetta

(Räty 2023, 11). Kiinnostukseni kohdentuu tutkimaan sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidon vaikutusta perheen jälleenyhdistämisen tavoitteeseen.

Perheiden kuitenkin kritisoidaan jäävän vaille jälleenyhdistämistä tukevaa ja tavoitteellista työskentelyä toteutumista (mm. Hoikkala & Heinonen 2013, 4). Pesäpuu (2023) on jo päättyneessä ”#Munperheet - Kohti suunnitelmallista perheen jälleenyhdistämistä” -hankkeessa huomauttanut tavoitteellisen työn ja yhteistyön haasteista. Lisäksi perheitä tukeva asiantuntijajärjestö Kasper - Kasvatus - ja perheneuvonta ry (2023) on toteuttanut viimeisimmäksi keväällä 2023 vanhempien ääntä kuulevan kyselyn lastensuojelun nykytilasta, jossa yli puolet vastaajista koki, ettei jälleenyhdistämisestä keskusteltu sijoituksen aikana sosiaalityöntekijän toimesta.

Kuluvan vuoden aikana eduskunnan apulaisoikeusasiamies on antanut ratkaisun useassa tapauksessa, jotka ovat koskettaneet perheen jälleenyhdistämistä ja yhteydenpitoa, ja tämä puhuu viranomaisen toiminnan kehittämisen tarpeista sijoitetun lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. (Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 2023).

Perheen jälleenyhdistämisen kehittämisen tarpeita on tunnistettu. Sosiaali- ja terveysministeriön lainsäädännön uudistamiseksi vuonna 2019 asettama työryhmä - Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä - kirjasi ylös vuoden 2020 raporttiin ehdotuksia muutoksiksi, jossa esityksen yhtenä tavoitteena oli vaihtaa sijoituksen kestoon ja kehittää perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä. (STM 2020.) Ehdotusten pohjalta syntynyt hallituksen esitys lastensuojelulain (2007/417) muuttamiseksi oli lausuntakierroksella vuonna 2021. Tämä osittaisuudistus ei edennyt eduskuntaan, mutta tulevaisuudelta yhä odotetaan lainsäädännön kokonaisuudistusta ja siten lastensuojelun kansallista uudistamista.

THL:n nimissä on puolestaan laadittu kuluvana vuonna painokas julkaisu lastensuojelun kokonaisuudistamisen tarpeen puolesta uudella hallituskaudella, vaikuttavien palveluiden ja lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. Taustalla on visio vuoteen 2035; Hyvinvoiva lapsi ja nuori kaikista lähtökohdista. Kirjoittajat Lindberg & Yliruka (2023) nostavat esille, ettei lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluiden toimivuutta, käytäntöjä ja vaikuttavuutta tunneta tarpeeksi lasten turvaamiseksi.

Esityksessä esitellään paitsi vision toteuttamisen tavoitteet, myös lastensuojelun nykytilaa, jonka yhteydessä he toteavat myös perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän työn puutteelliseksi.

Aihe perheen jälleenyhdistämisestä on ennen kaikkea merkityksellinen lapselle ja perheelle heidän oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, mutta myös yhteiskunnallisesti, siinä miten suhtaudumme yleiselle tasolla oikeuksien toteutumiseen, viranomaisen menettelyyn ja taloudellisiin näkökulmiin.

Tutkielmani sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidosta ja sen vaikutuksesta perheen jälleenyhdistämiseen on kirjallisuuskatsaus, jonka teoreettisessa viitekehyksessä käsittelem lastensuojelua ja lapsen kulkemaa polkua sijaishuoltoon, aina keskusteluun yhteydenpidosta ja perheen jälleenyhdistämisestä.

2 LASTENSUOJELU - SIJAISHUOLTOON VIEVÄN POLUN ALKU

2.1 Suomalaisesta lastensuojelusta

Lastensuojelu on yhteiskuntamme palvelutehtävä lasten parissa, joka käsittää sekä yleisen ennaltaehkäisevän että erityisen lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun. Lastensuojelulaki (2007/417) luo perustan suomalaiselle lastensuojelulle ja lastensuojelutyölle, jossa lain 1 § mukailten, tarkoitus on taata lapselle oikeus suotuisaan, turvalliseen ja tasapainoiseen kehitykseen ja kasvuympäristöön. Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa olevan lapsen asiassa näiden tavoittelu puolestaan edellyttää tapauksesta ja tilanteesta riippuvaa yksilöllistä suunnittelua ja työskentelyä (Hoikkala & Heino 2013, 4). Lapsen näkökulman huomioiminen ja lapsen oikeuksien toteuttaminen ovat lastensuojelun ydintä (Hakalehto 2016, 32). Lapsen etu on otettava lastensuojelussa aina ensisijaisesti huomioon kaikessa lasta koskevassa toiminnassa (Räty 2023, 13). Vastuu lasten kasvatuksesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista on vanhemmilla tai muilla huoltajilla, mutta yhteiskunnalla on velvollisuus antaa vanhemmille tukea hoito- ja kasvatustehtävässä toimimiseen (LSL 2 §; THL 2023c).

Suomen lainsäädäntö lastensuojelusta kattaa kansainvälisesti sovittuja oikeuksia, joita Suomi on sitoutunut noudattamaan. Lapsen oikeuksista säädetään sekä Suomen perustuslaissa että kansainvälisissä Suomea sitovissa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 63/1999, LOS) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (SopS

63/1999, EIOS), joista monet puolestaan konkretisoituvat Suomen lastensuojelulaissa (2007/417). Lapsen oikeuksien sopimuksen lähtökohta on lapsen syntymästä saakka olevat ihmisoikeudet, jossa huomioidaan lapsen mielipide ja kasvava itsemääräämisoikeus sekä lapsen tarve erityiseen suojeluun. Sopimuksessa turvataan lapselle yksilönä oikeuksia, jossa on huomioitu myös vain lapselle ominaisia tarpeita ja siten niihin liittyviä oikeuksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeudet koskettavat niin lapsia kuin aikuisia, ja ne vaikuttavat lapsioikeudellisiin asioihin erityisesti mm. sopimuksen 8 artiklan perhe-elämän suojan turvaamisen osalta. (Hakalehto 2016, 35-38.)

Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelutyössä vanhempia pyritään ensisijaisesti tukemaan ja auttamaan huolenpito- ja kasvatustehtävässä lastensuojelulain (2007/417, 4 §, 34 §) mukaisesti kodin olosuhteisiin vaikuttavalla avohuollon vapaaehtoisilla tukitoimilla.

Lastensuojelun työntekijöiden on työtehtäviä hoitaessaan huomioitava ja siten kannettava vastuu, että asiakkaana olevan lapsen ja tämän vanhempien perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat asiaan kuuluvalla tavalla. On siis erittäin tärkeää, että työntekijä tuntee lastensuojelun oikeudellista sääntelyä. (Hakalehto 2016, 27.)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimetty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, josta käytän tutkielmassani lyhennetyksi nimeä lapsen sosiaalityöntekijä. Hänen tehtävänä on huomioida kokonaisvaltaisesti lapsen asiat, ja huolehtia lapsen edun toteutumisesta, kuten tarvitseman tuen ja palvelun järjestymisestä.

Tutkielmassani tarkoitan lapsella alle 18-vuotiasta henkilöä, johon myös lastensuojelulaissa (2007/417) viitataan. Käsitteeni lapsi kattaa myös nuoret, ja käytän tutkielmassani käsitettä huostaanotettu lapsi kuvaamaan huostaanotettua ja kodin ulkopuolelle, sijaishuoltoon sijoitettua lasta. Tutkielmassani viittaan lastensuojelun käsitteellä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun, ja sen tarkoittamaan lastensuojelun asiakkuuteen.

2.2 Huostaanotto ja sijaishuolto

Mikäli lapsen terveys ja kasvu uhkaavat vakavasti vaarantua, ja avohuollon tukitoimet osoittautuvat lapsen edun kannalta riittämättömiksi tai eivät ole taroituksenmukaisia sekä lisäksi sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukainen, tulee lapsen tilanne viime sijaisena toimenpiteenä turvata huostaanotolla ja kodin ulkopuolelle sijoittamisella (LSL 40 §; Rätty 2023, 557). Julkista valtaa edustavalla viranomaisella on oikeus ja vastuu suojella lasta ja ryhdyttävä siihen tähtääviin toimiin, vaikka asianosaiset sitä vastustaisivat ja se tarkoittaisi perheen oikeudelliseen asemaan puuttumista (Hakalehto 2016, 25-26; LSL 38 §, 38a §, 43 §). Huostaanotto ja sitä koskeva sijaishuolto voi perustua asianosaisten suostumukseen, jolloin päätöksen tekee siihen oikeutettu viranomainen. Asianosaiset voivat vastustaa päätöstä, jolloin asian ratkaisee hallinto-oikeus. (LSL 43 §.)

Lapsen huostaanottaminen ja sijoitus sijaishuoltoon merkitsee lapsen ja vanhempien erottamista toisistaan. Lapsen hoitoa, kasvatusta ja lapsen asioiden valvontaa koskeva päätöksenteko siirtyy hyvinvointialueen julkista valtaa käyttävälle viranomaiselle, lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijälle. (Hakalehto 2016, 25-26; LSL 45 §.) Huostaanotto ei vaikuta lapsen huoltajuuteen (Rätty 2023, 543).

Pidän mielekkäänä selventää lastensuojelun sijoituksen ja sijaishuollon käsitteitä. Lapsi voi olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle sosiaalityöntekijän päätöksellä paitsi huostaanotettuna (LSL 40 §), myös avohuollon tukitoimena ja kiireellisesti sijoitettuna (LSL 38 §). Nuori voi olla myös lastensuojelulain (2007/417) 76 §:n mukaisesti sijoitettuna jälkihuollon tukitoimena. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena yhdessä vanhempansa tai muun lapsen hoidosta vastanneen aikuisen kanssa, tai lyhytaikaisesti yksin. Tällöin kyseessä on lapseen ja perheeseen kohdennettu yhteisesti sovittu lastensuojelun avohuollon toimenpide, jossa huoltajalla säilyy lapsensa asioista päättäminen. (LSL 37 §; THL 2023b.) Tässä tutkielmassa tarkastellaan yhteydenpitoa ja perheen jälleenyhdistämistä huostaanotettujen lasten kautta.

Sijaishuollon käsitteellä tarkoitetaan joko huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikaismääräyksellä (LSL 83 §) sijoitetun lapsen

hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (THL 2023d). Tässä tutkielmassa sijaishuollosta kirjoittaessani viittaan huostaanotettuihin lapsiin ja nuoriin. Sijaishuollosta kirjoitetaan koskemaan huostaanotettuja lapsia.

Suomessa lapselle järjestetään sijaishuoltoa lastensuojelulaitoksessa, ammatillisessa perhekodissa, tai perhehoidossa (Enroos 2016, 225). Järjestämiseen vaikuttaa lapsen yksilölliset hoidontarpeet (Räty 2023, 582). Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon järjestämisen muoto lapselle, ja laitoshoidon järjestämiseen päädytään tilanteissa, jossa lasta ei voida tukea tämän edun mukaisella tavalla perhehoidossa (LSL 50 §).

Lastensuojelulaissa (2007/417) huostaanotto määritellään toistaiseksi voimassa olevaksi päätökseksi, joka edellyttää sosiaalityöntekijän säännöllistä arviointia huostassapidon ja sijaishuollon jatkamisen edellytyksistä ja tarpeesta (LSL 40 §). Sijaishuolto on kuitenkin useassa julkaisussa (mm. Hoikkala & Heinonen 2013; Räty 2023, 559) määritelty lain tulkinnan myötä väliaikaiseksi. Eronen (2013, 65) kiteyttää lastensuojelun tavoitteiksi huostaanoton väliaikaisuuden lisäksi perhesuhteiden jatkuvuuden sekä perheen jälleenyhdistämisen. Huostassapidon edellytyksiä tulee tarkistaa asiakassuunnitelman kirjaamisen yhteydessä, tai kun lapsi tai huoltaja hakee sen purkamista (Räty 2023, 559). Huostassapidon ja sijaishuollon tarpeiden poistuttua, tulee huostassapito lakkauttaa. Mikäli se on kuitenkin lapsen edun vastaista, sitä ei pidä päättää. (LSL 47 §).

Sijoitetun lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu valvoa lapsen edun ja sijaishuollon toteutumista (Pelkonen 2023, 175; Räty 2023, 241). Lastensuojelulain (2007/417) 52 § velvoittaa sosiaalityöntekijää toimivaan yhteistyöhön lapsen, vanhempien ja sijaishuoltopaikan kesken. Lapsen vastuusosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu laatia lastensuojelulain (2007/417) 30 § mukaisesti sekä lapsen asiakassuunnitelma että vanhemman asiakassuunnitelma sijaishuollon toteuttamiseksi, tuen tarpeiden arvioimiseksi ja palveluiden järjestämiseksi, yhteydenpidon suunnittelemiseksi ja järjestämiseksi sekä perheen jälleenyhdistämisen toteuttamisen arvioimiseksi. Lapsen asioista vastaamiseen kuuluu siis kiistämättä sosiaalityöntekijän työskentely vanhempien kanssa (Helavirta 2016, 222; Pelkonen 2023, 184).

3 YHTEYDENPITO

Lastensuojelulaki (2007/417) 54 § säättää sijaishuollossa olevan lapsen oikeudesta ihmissuhteisiin ja yhteydenpitoon. Lapselle tulee taata hänen kehitystensä tukevat tärkeät, läheiset ja turvalliset ihmissuhteet, ja tukea niiden jatkuvuutta. Lapsen oikeus on tavata ja pitää yhteyttä eri tavoin vanhempiinsa ja muihin läheisiin, ja hyvinvointialue ja sijaishuolto paikka ovat velvoitettuja tukemaan ja edistämään tätä yhteydenpitoa. Lapsen sijaishuoltoa suunnitellessa ja järjestäessä on huomioitava, ettei välimatka lapsen ja läheisten välillä estä tai heikennä yhteydenpidon toteutumista.

Räty (2023, 633) kirjoittaa, että yksi huostaanotetun ja kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tärkeimmistä oikeuksista on yhteydenpito hänelle läheisiin henkilöihin. Araneva (2016, 166) vahvistaa tätä kirjoittamalla, että sijoitetun lapsen yhteydenpito-oikeus lukeutuu hänen perus- ja ihmisoikeuksiin, ja julkista valtaa käyttävän sosiaalityöntekijän tulee kiinnittää erityistä huolellisuutta tätä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa.

Lailla säädettävässä oikeudessa on kyse paitsi ennen sijoitusta olleiden ihmissuhteiden jatkuvuuden turvaamisesta, mikäli ne suinkin ovat lapsen kehitystä tukevia, mutta myös uusien ihmissuhteiden luomisen mahdollisuudesta (Araneva 2016, 176).

Lapsen huostaanoton ja kodin ulkopuolelle sijoituksen myötä ollaan lukuisissa asioissa uuden äärellä. Kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, perhesuhteet ja yhteydenpito perheenjäseniin kokevat muutoksen. Yhteydenpidosta tulee käsite, johon tulee lain ja lapsen edun mukaisesti kiinnittää huomiota. Vapaamuotoinen

kanssakäyminen perheessä muuttuu sopimuksen varaiseksi ja säännellyksi toiminnaksi, josta säädetään asiakassuunnitelmanneuvottelussa ja josta kirjataan asiakassuunnitelmaan. Paitsi että lapsen ja vanhempien yhteydenpito muuttuu sijoituksen myötä, sen luonne voi muuttua myös sijaishuollon aikana (Eronen 2013, 67).

Tarja Hiltunen (2015, 203) huomioi väitöskirjassaan, että lapsella ja vanhemmalla on ainutlaatuinen suhde, ja huostaanotetun lapsen tulee saada kokea varmuutta siitä, että vanhemmat pysyvät heidän elämässään huostaanoton tuomista muutoksista huolimatta. Riitta Laakso (2019, 3) nostaa puolestaan esille lapsen ja läheisten merkityksellisten suhteiden erilaiset muodot, jossa ne voivat kannatella ja vahvistaa, mutta yhtä lailla katkaista ja vaurioittaa. Suhteet ovat jännitteisiä, eivätkä ole itsestään selviä, ja vaativat ammattilaisten työpanosta.

Sijaishuollon työskentelyssä lapsen ja vanhemman yhteydenpidon tukeminen on keskeisessä asemassa (LSL 54 §). Lapsen sosiaalityöntekijä suunnittelee yhteydenpitoa yhdessä lapsen, vanhempien ja huoltajien sekä sijaishuoltoapaikan kesken, mutta päävastuu yhteydenpidon suunnittelusta ja toteuttamisesta on sosiaalityöntekijällä (Räty 2023, 634). Yhteydenpidosta ja sen toteuttamisesta sovitaan asiakassuunnitelmanneuvotteluissa ja kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan, ja myös osapuolten eriävät näkemykset kirjataan ylös (LSL 30 §). Lapsen ja vanhemman yhteydenpidossa tulee aina huomioida lapsen henkilökohtaiset tarpeet (Sen & Broadhurst 2011, 17). Sijaishuollossa lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa tulee myös aktiivisesti sekä tukea että edistää (Araneva 2016, 177).

Yhteydenpitoa käsiteltäessä arvioidaan riittävän yhteydenpidon toteutumista lapsen etuun nähden. Räty (2023, 635) toteaa, että lastensuojelulaissa (2007/417) tai laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361) ei ole säädetty yhteydenpidon tavoista ja määrästä, eikä määrästä ole esittää edes suositusta. Riittävän yhteydenpidon toteuttaminen ja edistäminen tuleekin arvioida jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti.

Sijaishuoltoapaikan sijainti eikä vanhemman taloudellinen tilanne saa olla este tapaamisten ja muun yhteydenpidon toteutumiseksi. Tästä syystä jo sijaishuoltoapaikkaa kartoittaessa tulee huomioida yhteydenpidon onnistumisen tekijöitä.

Sijaishuoltoapaikan tulee omassa arkisessa toiminnassaan ottaa huomioon lapsen ja vanhemman yhteydenpidon tukeminen erilaisin järjestelyin, esimerkiksi lapsen kuljettamisessa tapaamisiin tai vanhemman vieraillessa sijaishuoltoapaikassa. Hyvinvointialueen on puolestaan tarvittaessa tuettava vanhempaa taloudellisesti yhteydenpidon ja tapaamisten toteutumisessa lapsen kanssa, esimerkiksi tapaamista koskevissa matkakuluissa. Tarve voi kuitenkin koskea myös esimerkiksi asumismenoja vanhemman joutuessa vastata isomman asunnon vuoksi tavallista korkeammista asumismenoista, jotta lapsen kotiloma vanhemman luona toteutuu asiallisissa olosuhteissa. (Räty 2023, 633-637.)

Lapsen vastuusosiaalityöntekijä ja sijaishuoltoapaikan toimijat ovat velvoitettuja edistämään hyvässä yhteistyössä lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa ja sen toteutumista (Räty 2023, 544-545, 733). Mikäli lapsen yhteydenpitoon puututaan tai sitä rajoitetaan lapsen turvaamistoimena, tulee siitä laatia yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös (LSL 62 §, 63 §; Räty 2023, 733). Yhteydenpidon rajoittamista voidaan ainoana rajoitustoimenpiteenä käyttää myös perhehoidossa (Räty 2023, 698). Lapsi tai vanhemmat voivat vaatia yhteydenpidon lisäämistä tai siihen liittyvien tapojen muuttamista, mutta mikäli sosiaalityöntekijä ei pääse osapuolten kanssa yhteiseen ymmärrykseen, tulee yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiä ja perusteita arvioida (Räty 2023, 733).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on Suomea koskevissa ratkaisuissa vaatinut tarkastelemaan huostaanoton vaikutusta yhteydenpitoon. Myös yhteydenpidon rajoittamiseen on vaadittu kiinnittämään huomiota, sillä se vaarantaa suhteen katkeamiselle. (Räty 2023, 633.)

4 PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMINEN

Lastensuojelulain (2007/417) 4 §:n mukaan sijaishuollossa tulee ottaa huomioon perheen jälleenyhdistämisen tavoite. Sosiaalityöntekijällä on velvoite työskennellä lastensuojelullisten huolien ja sijaishuollon järjestämisen syiden poistumiseksi. Käytännössä perheen jälleenyhdistämisessä on kyse lapsen kotiutumisesta vanhempien luokse sijaishuollosta.

Sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpito kytkeytyy vahvasti perheen jälleenyhdistämisen tavoitteeseen. Lastensuojeluun erikoistunut lakimies Mirjam Araneva (2016) toteaa, että perheen jälleenyhdistämisen tulee olla sijaishuollon perimmäisenä tavoitteena, ja tämän tulee olla yhtenevä kaiken sijaishuollon aikaisen työskentelyn kanssa (ks. myös Rätty 2023, 633). Lapsen ja vanhemman välisellä yhteydenpidon toteuttamisella turvataan heidän keskinäisen suhteensa ja yhteyden säilyminen, jonka olemassaolo on puolestaan välttämätöntä perheenjälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumiseksi. Perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutuminen edellyttää lastensuojelun virnaomaiselta sijaishuollon aikana aktiivista työtettä, jossa lapsi ja vanhemmat saavat osakseen riittävää ja suunnitelmallista tukea ja yhteydenpito on lapsen etu huomioiden säännöllistä. (Araneva 2016, 177-179.)

Rätty (2023) ilmaisee, että perheen jälleenyhdistämistä edistäviin toimiin tulee ryhtyä välittömästi, kun se on mahdollista. Jälleenyhdistämisen tavoite on oikeudellinen seikka, joka tulee ottaa huomioon huostaanoton kestoja ja rajoitustoimia harkitessa. Myös Rätty katsoo, että lapsen ja vanhemman suhteen ylläpitäminen,

tukeminen ja edistäminen ovat sijoitetun lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olennainen tehtävä jälleenyhdistämisen tavoite huomioiden. (Emt., 561.)

Jälleenyhdistämisen tavoitteesta huolimatta lapsen etu on välttämätöntä huomioida, ja perheen jälleenyhdistäminen ja lapsen kotiin palaaminen edellyttävätkin huostassapidon tarpeiden poistumista sekä arviointia, että lopettaminen ei ole vastoin lapsen etua (LSL 47 §).

THL:n tilastoraportin (2023a) mukaan huostaanottoja puretaan harvoin. Raportin mukaan vuonna 2022 lapsia oli kodin ulkopuolella sijoituksessa yhteensä 17 885, ja heistä huostaanotettuja oli 11 477. Huostaanotettujen lasten määrä laski hieman edellisestä vuodesta, mutta sijoitettujen lasten määrä pysyi samassa. Vuoden 2020 loppussa alle 15-vuotiaista huostaanotetuista lapsista 91 % oli yhä huostassa kaksi vuotta myöhemmin. (Emt., 3-4, 9.)

Tilastoista voin päätellä, että todellisesti perheen jälleenyhdistäminen ei ole valtaosan sijoitettujen lasten kohdalla mahdollinen. Laki kuitenkin velvoittaa tämän arvioimiseen, ja mahdollisuus perheen jälleenyhdistämiseen tulee antaa siten, että tilanne arvioidaan yksilöllisesti. Tästä yhtälöstä nousee kuitenkin yksi sijaishuollon työn pinnalla oleva huoli, että toteutuuko lapsen etu. Hoikkala & Heinonen (2013, 4) kuvailevatkin erinomaisesti sijaishuollon ja huostaanoton lakkauttamisen tasapainoiluksi lapsen edun ja vanhemman oikeuksien kesken. Hakalehto (2016, 27) on puolestaan kuvaillut tasapainoiluksi arvion tekemisen lapseen kohdistuvista riskitekijöistä.

Huostaanotetulle lapselle tulee laatia asiakassuunnitelma, jossa otetaan myös kantaa perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen huomioimiseen lapsen edun mukaisesti (LSL 30 §). Myös lapsen vanhemmalle tulee laatia lain (LSL 30 §) mukaisesti asiakassuunnitelma suunnitelmallisen työn toteuttamiseksi, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Vanhemman asiakassuunnitelma on sijoituksen aikaisen työskentelyn, kuntoutumisen ja perheen jälleenyhdistämisen keskeinen työväline. Suunnitelmaan tulee kirjata paitsi lapsen ja vanhemman suhteen sekä vanhemman kuntoutumisen tukemisen tavat ja keinot, myös kirjata konkreettisesti mitä vanhemmalta odotetaan lapseen ja jälleenyhdistämisen tavoitteeseen nähden. Asiakirja toimii kaikkien osapuolten

oikeusturvana. (Pelkonen 2023, 45, 187.) Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee järjestää vanhemmille tuen tarvetta vastaavia palveluita perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen mukaisesti (Araneva 2016, 181).

Hoikkalan & Heinosen (2013, 19-20) perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä koskevasta selvityksestä käy ilmi, että vanhemman asiakassuunnitelmia on kuitenkin vähäisesti ja ne ovat sisällöltään puutteellisia.

Hoikkala & Heinonen (2013) tuovat myös esille, että on tunnistettu, kuinka sijoitetun lapsen vanhempien kanssa työskentelyssä on haasteita, ja vanhempien kanssa työskentelystä ei oteta vastuuta. Miia Pitkäsen (2011, 3, 115-116) tutkimuksesta käy ilmi, että vanhempien kokemuksena heidän kanssa työskentely on heikkoa ja vanhempien kuntoutumista tuetaan niukasti. Pitkänen esittää, että vanhempien tukeminen on välttämätöntä perheen jälleen yhdistämisen kannalta: lasten sijoitusaika pitenee eikä perheen jälleenyhdistämiselle ole edellytyksiä toteutua mikäli vanhempia ei tueta (emt., 122).

Sinko (2016, 47) nostaa raportissaan esille, että perheen jälleenyhdistämisen velvoite käsittää perheyhteyden huomioimisen, jossa lapsella on oikeus pitää yhteyttä läheisiin, oli kotiutuminen mahdollista tai ei (ks. myös Pelkonen 2023, 187). Läheissuhteet tulisi huomioida myös lapsen tulevaisuuden ja itsenäistymisen aikaa silmällä pitäen.

Lapsen sijaishuollon päättäminen ja kotiutuminen edellyttää osapuolten kesken yhteistyössä tapahtuvaa huolellista suunnittelua ja valmistelua. Prosessissa huomioidaan lapsen kuulluksi tuleminen ja lapsen etua arvioidaan. Sosiaalityöntekijän tulee arvioida ratkaisunsa vaikutukset lapsen elämään. (Hoikkala & Heinonen 2013, 44.) Lapsen kotiinpaluuta valmistellessa, hänet voidaan sijoittaa väliaikaisesti kotiin enintään kuudeksi kuukaudeksi, sosiaalityöntekijän samalla jatkaessa huostasapidon edellytysten arviointia (Räty 2023, 584-585).

Perheen jälleenyhdistämisen tavoite voi herättää myös jännitettä lastensuojelun työskentelyssä, kun osapuolten näkemykset ja toiveet eriävät ja muodostuu ristiriitoja. Näissä tilanteissa lapsen mielipiteen selvittäminen on keskeisessä asemassa. (Kivistö & Hoikkala 2014, 5.)

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Perheen jälleenyhdistämistä koskevan tutkielman aiheen tarkentaminen ja tutkimuskysymys on ollut vaativa vaihe. Olen punninnut millainen tutkimusaihe ja tutkimuskysymys on toteutettavissa juuri kirjallisuuskatsauksen metodilla. Perheen jälleenyhdistämisestä löytyy niukasti kotimaista tutkimustietoa, mikä on haastanut entisestään aiheen äärellä. Kansainvälistä tutkimustietoa on mahdollista käyttää, mutta siinä on huomioitava lastensuojelujärjestelmien erot eri valtioissa.

5.1 Tutkielman tarkoitus

Tutkielmani taustalla vaikuttaa kiinnostukseni lastensuojelun sosiaalityöhön liittyviin käytäntöihin ja ilmiöihin. Erityisesti mielenkiintoni on herättänyt sijoitettujen lasten ja nuorten sijaishuoltoon kiinteästi liittyvä käsite perheen jälleenyhdistäminen lastensuojelulain (2007/417, 4 §, 30 §) velvoittamana. Jälleenyhdistämisen edellytyksenä ja mahdollistajana on puolestaan pidetty sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidon toteutumista, josta lastensuojelulaki (2007/417, 54 §) myös säättää.

Tutkielmassani keskityn selvittämään sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidon tekijöiden merkitystä perheen jälleenyhdistämiseen. Selvitän mitä tutkimusaineisto kertoo sijoituksen aikaisesta lapsen ja vanhemman yhteydenpidosta, sekä myös perheen jälleenyhdistämisestä. Tarkastelen millaisia lapsen ja vanhemman yhteydenpitoon liittyviä tekijöitä nousee esille ja peilaan näitä tuloksia

jälleenyhdistämisen tavoitteeseen nähden. Tutkielman tarkoituksen ja tutkimuskysymyksen määrittelyn taustalla on nostaa näkökulmia yhteydenpitoon vaikuttavien asioiden merkityksistä ja niiden vaikutusta perheen jälleenyhdistämiseen.

Tutkielman tavoitteen taustalla on paitsi oman osaamisen kasvattaminen, myös tuottaa tietoa ja näkökulmia lastensuojelun sosiaalityöstä, sijaishuollon käytänteistä ja perheen jälleenyhdistämisestä.

5.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Kandidaatintutkielmani on laadullinen, kvantitatiivinen tutkimus, jossa käytän tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsausta. Yksinkertaisuudessaan tutkimusmenetelmässä on kyse tutkimuksien tutkimisesta; tutkitaan ja yhdistellään alkuperäistutkimuksista havaintoja uuden tiedon tuottamiseksi (Vilka 2023, 11; Salminen 2011, 1, 4).

Kirjallisuuskatsauksella pyritään saavuttamaan paitsi laajempaa myös syvempää kuvaa aiheesta koskevasta tutkimuksesta ja sen tuloksista. Kirjallisuuskatsaukselle on tunnusomaista kurinalaisuus, kriittisyys ja systemaattisuus, joita käsitellen tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Kirjallisuuskatsauksessa yhdistyy tieteellisen prosessin ohella luova prosessi. Luovaa ajattelua tulee kuitenkin osata käyttää hallitusti ja läpinäkyvästi, eli dokumentoimalla tutkimustyötään. (Vilka 2023, 11-16.)

Olen valinnut lähestyvänä omaa tutkielmaani kuvailevalla eli narratiivisella kirjallisuuskatsauksella, jota käytetään hahmottamaan tutkittavaa ilmiötä, ja sille on tyypillistä, että tutkimuskysymykseen vastaaminen on kuvailevaa ja kartoittavaa. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa on muihin katsaustyyppeihin nähden joustavampi tiedonhaku ja aineiston valintakriteerien määrittely, jota on toisaalta myös kritisoitu. (Vilka 2023, 16, 20-23.)

5.3 Aineiston hankinta

Kirjallisuuskatsauksen luonteeseen lukeutuvalla kurinalaisuudella pyritään tutkimuksen läpinäkyvään toteuttamiseen ja siten tutkimuksen luotettavuuteen.

Katsauksen aineiston hankinnassa käytetään harkintaa, toimitaan johdonmukaisesti, sekä haku on rajattua ja järjestelmällistä. Prosessina katsauksen kuuluu olla läpinäkyvä eli toistettavissa oleva. (Vilkka 2023, 13.) Tehtäväni on tuoda esiin etenemiseni tutkielman prosessissa, aineiston hankinnassa sekä perustella valintani.

Kirjallisuuskatsaus edellyttää tekijältään kriittistä ajatusta refleктоimalla toimintaansa ja valintojaan ja niiden seurausta tutkielman johtopäätöksiin. Myös haasteista ja niiden vaikutuksista on olennaista tuoda esiin. Systemaattinen ote kirjallisuuskatsauksessa takaa vaiheittain ja järjestelmällisesti noudatettavan etenemisen. (Vilkka 2023, 14, 16).

Aineiston hakua harjoittelin edeltävästi aiemman tutkimusaiheen parissa. Tein koehakua JYKDOKissa ja tutustuin tieteelliseen tiedonhankintaan Jyväskylän Yliopiston opiskelumateriaali Kirjastotuutorin avulla. Tämän myötä tutustuin lyhyesti lukuisiin eri tietokantoihin. Valittuani tutkimusaiheeni ja hahmotettuani tutkimuskysymystä, olen aloittanut tätä koskevan aineiston haun.

Olen erityisesti kiinnostunut suomalaisessa lastensuojelujärjestelmässä toteutuvasta sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidosta sekä perheen jälleenyhdistämisestä, jonka vuoksi tavoitteenani on ollut koota suurimmaksi osaksi kotimaista tutkimusaineistoa. Huomioin, että myös ulkomaisella kirjallisuudella on annettavana näkökulmia suomalaiseenkin lastensuojelun toteuttamiseen.

Kotimaista tutkimusta erityisesti perheen jälleenyhdistämisestä on havaintoni mukaan varsin vähän. Lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa käsitellään osana tutkimuksia, mutta siitäkään ei voi kuvailla olevan erityistä tarjontaa. Riitta Laakso (2019, 80) on tuonut esille, että vilkastuneesta lastensuojelututkimuksesta huolimatta alalla on edelleen tiedossa puutteita ja tutkimuksen vajetta. Kymmenisen vuotta sitten on puolestaan todettu tutkimuksista ja selvityksistä nousseen esille perheiden jäävän vaille tukea perheen jälleenyhdistämiseen, ja aiheeseen liittyvän välitöntä tutkimuksen tarvetta (Hoikkala & Heinonen 2013, 4-5).

Jo tehdessäni koehakuja kotimaisista artikkeleista ja väitöskirjoista, huomasin, että käsite perheen jälleenyhdistäminen tai sanan katkaisut eivät tuottaneet osumia. Näin ollen aloin tekemään runsaasti hakuja monilla muilla hakusanoilla,

kuten sijaishuolto, sijoitus, huostaanotto. Näillä pyrin löytämään tekstejä, joista lähemmällä tutustumisella kartoitin mahdollista yhteyttä perheen jälleenyhdistämiseen. Englanninkielistä aineistoa hakemalla hakusanoilla *family reunification* tai *family reunion* tulee runsaasti hakutuloksia. Hakuja tehdessäni huomasin, että käsite viittaa helposti maahanmuuttoon ja siihen liittyvään perheen yhdistämiseen. Tämän olen pois-sulkenut käyttäen sanan yhteydessä muita lastensuojeluun viittaavia hakusanoja.

Tiedonhaussa olen käyttänyt tietokantoja JYKDOK, JYKDOK Arto ja Finna, Janus, Julkari ja Google Scholar, painottuen lopulta hakutuloksista johtuen JYKDOKin, Januksen ja Julkarin käyttöön. Englanninkielisen aineiston hakuun olen valinnut käyttäväni sosiaalityön tieteenalakohtaista tietokantaa Social Services Abstracts (ProQuest).

Olen kirjoittanut askelmerkkejäni tarkasti ylös; olen kirjannut mitä haettu, mistä haettu, millä hakurajauksilla ja millä hakusanoilla. Olen laittanut ylös, paljonko hakuosumia on tullut kaikkiaan ja paljonko niistä on potentiaalisia tuloksia. Olen keillut useita hakusanoja ja niiden lukuisia yhdistelmiä, käyttäen Boolean operaattoreita (AND, OR) ja sanojen katkaisua ja sulkuja sekä englanninkielisessä haussa artikkelin otsikko- ja tiivistelmähakua (TI ja AB). Lopullisessa haussa hakusanoina olen käyttänyt *perheen jälleenyhdistäminen*, *yhteydenpito*, *huostaanotto*, *sijaishuolto*, *vanhem**, ja englanninkielisessä *family reunification*, *foster care*, *parent-child relations*, *contact*. Koska englanninkielisiä teoksia on valtavasti, käytin tiukkaa hakusanojen yhdistelmää, ja rajasin hakua vielä niin, että hakutermin *contact* tuli löytyä tiivistelmästä.

Hakujen sisäänottokriteereinä olen pitänyt suomen ja englanninkielisiä tutkimuksia, jotka ovat vuodesta 2010 lähtien. Tällä olen pyrkinyt huomioimaan, että aineistoni on valmistunut nykyisen voimassa olevan lastensuojelulain (2007/417) aikana. Sisäänottokriteereinä ovat myös aineiston saatavuus verkossa ja se, että aineisto on vertaisarvioitu artikkeli, väitöskirja, tai lisensiaatintutkimus. Sisäänottokriteerinä tutkimuksen tulee jossakin laajuudessa vastata tutkimuskysymykseeni.

Tietokantoja käyttäessäni olen joutunut hakuosumien myötä aineisto aineistolta selvittämään sen sopivuutta tutkielmaani. Olen joko otsikon tai johdannon,

mutta useimmiten koko aineiston lukemalla ratkaissut aineiston mahdollista soveltuvuutta käyttööni. Tämä on tehnyt työstämisestäni hyvin hitaan.

Tietokantoja Janus, Julkari ja JYKDOK käyttäen olen saanut tutkielmani käyttööni neljä tutkimusta. Tietokantojen tiedonhaun lisäksi olen tehnyt paljon tiedonhakua manuaalisesti ja käyttänyt Vilkan (2023, 18) mainitsemia helmenviljelyä ja lumipallotekniikkaa. Tämän avulla olen löytänyt kolme tutkimusta. Social Services Abstracts (ProQuest)-tietokannan englanninkielisen haun myötä sain kolme tulosta, joista kuitenkin vain yksi soveltui aihepiiriltään käyttööni.

5.4 Aineiston kuvaus

Tutkimusten valikoinnissa tulee olla niin ikään järjestelmällinen (Vilka 2023, 12-12). Ensisijaisena tavoitteenani on ollut koota tutkielmani aineisto tieteellisistä julkaisuista. Prosessin aikana hain myös muuta aineistoa luotettavan kokoisen aineiston kokoomiseksi, mutta kokosin lopullisen aineiston alkuperäisten kriteerien mukaisesti, ja tämä käsittää yhden väitöskirjan, viisi vertaisarvioitua artikkelia (joista yksi yhdysvaltalainen tutkimus) ja kaksi kokoomateoksen vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia. Aineistoni esittelen tarkemmin liitteenä 1 olevassa taulukossa.

Valittujen tutkimusten aineistona on huostaanotettujen lasten ja työntekijöiden haastatteluita sekä heidän täyttämäänsä lomakekyselyitä. Lisäksi aineistoa on kerätty lastensuojelunasiakirjoista. Tutkimuksissa käsitellään niin huostaanoton alkuaikaa, kuin pitkäaikaisempien sijoitusten elettyä aikaa.

5.5 Aineiston analysointi

Aineiston analyysini mukaillee sisällönanalyysia. Olen teemoitellut aineistosta sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa sekä perheen jälleenyhdistämistä koskevia havaintoja.

Olen lukenut aineistoja useaan kertaan. Olen käsitellyt aineistoa vaihteittain, johon on kuulunut etsimistä, jäsentelyä ja yhdistämistä. Alleviivasin aineistoista

asioita yhteydenpitoon ja perheen jälleenyhdistämiseen liittyen, sekä asioita, joilla katsoin olevan yhteyttä näihin asioihin. Tämän myötä poimin tutkimuksittain asioita ylös tiedostoksi. Etsimisen myötä aineistosta alkoi nousemaan erilaisia teemoja, joiden alle ryhdyin sijoittamaan aineistoni poimintoja.

5.6 Eettinen pohdinta

Tutkielman vastuullisesta luonteesta pyrin pitämään huolen esittelemällä menettelyäni tutkielmani eri vaiheissa. Tutkielman työstämisessä olen pyrkinyt huomioimaan oman ammatillisen taustan ja pohtimaan sen vaikutuksia aineiston tarkasteluun. Pidän tätä huomion arvoisena, sillä tutkielman tekijänä en saa riisuttua muodostuneita arvoja ja etiikkaa, enkä toisaalta saa niitä äkisti lisättyä. Pyrin tarkastelemaan tutkimusaineistoa rehellisesti, avoimesti ja kriittisesti kyetäkseni nostamaan asioita esille aineiston tarjoamassa laajuudessa.

Minulla on ollut aineistonhaussa kriteeri, että tutkimukset ovat valmistuneet turvallisesti nykyisen lastensuojelulain (2007/417) voimaantulon jälkeen. Tutkimusten aineisto on kuitenkin saatettu koota huomattavasti ennen lain voimaantuloa, jolloin niiden aineistoissa on eletty eri aikakautta. Olen aineistoa kootessa jättänyt muutamia erinomaisia väitöskirjoja sivuun tästä syystä.

Pidän olennaisena ilmaista, että tutkielmani aineistossa esiintyy samoja tutkijoita tekijöinä. Useassa aineistoissani on sen sijaan käytetty samaa tutkimushankkeessa kerättyä haastatteluaineistoa, mutta erilaisin tavoin. Kaikki nämä tutkimukset ovat kuitenkin vertaisarvioituja tutkimusartikkeleja.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Olen teemoitellut aineistoani seuraavasti: yhteydenpidon tavat, suhteet, vanhemmuus, lapsi keskiössä, sosiaalityöntekijä, lapsen ja vanhemmat asiakassuunnitelma ja yhteistyö, sijaishuoltopaikan toimijat, julkinen valta suhteen säätelijänä ja perheen jälleenyhdistämisen tavoite. Suhteiden alle olen sisällyttänyt tärkeät äidit ja näkymättömät isät. Sosiaalityöntekijän alle olen puolestani sijoittanut alateemat: rooli julkisena huoltajana ja lapsen edun määrittelijänä, lapsen mielipiteen selvittäjä, lapsen ja hänen asiansa tuntija.

6.1 Yhteydenpidon tavat

Tutkimuksista (Helavirta 2016, 208; Kallinen 2017, 217; Laakso 2016, 171) nousee esille, että usealla lapsella yhteydenpito toiseen vanhempaan tai molempiin vanhempiin on suunnitelmallista, säännöllistä ja tiivistä, päivittäistäkin. Kallisen (2019, 45) tutkimuksessa vastaava tilanne oli osalla lapsista.

Yhteydenpitoa toteutetaan puheluin ja tapaamisin, kuten kotilomilla, myös sähköposti mainittiin yhteydenpidon keinona (Helavirta 2016, 206-207; Kallinen 2019, 45; Laakso 2016, 171, 173; Pelkonen 2023, 113). Osalla lapsista yhteydenpito oli ennalta sovittua, esimerkiksi viikoittainen soittopäivä vanhemmalle (Kallinen 2019, 45), kun taas osalla yhteydenpito oli vapaata (Pelkonen 2023, 113). Tapaamisten kestot vaihtelivat tunnin mittaisista valvotuista tapaamisista aina kotilomiin (Pelkonen 2023,

113). Lasten kotilomien tiheys vaihteli joka toisesta viikonlopusta harvempaan kuin kerran kuukaudessa, loma-aikoina kotilomia saattoi olla enemmän (Laakso 2016, 173; Kallinen 2019, 45). Laakson (2016, 171) käsityksen mukaan harva vanhempi käy tapaamisilla sijaishuoltopaikassa, kun taas Helavirran (2016, 206) tutkimuksesta näytetään, että osa lasten vanhemmista vierailee lastensuojelulaitoksessa. Tapaamisia toteutui myös muualla kuin kodissa tai sijaishuoltopaikassa (Helavirta 2016, 206), esimerkiksi vankilassa (Pelkonen 2023, 114). Sukulaisille sijoitettuja lapsia koskevassa tutkimuksessa (Kallinen 2017, 217) mummolasta muodostui tapaamispaikka tädeille ja enoille sijoitetuille lapsille ja heidän vanhemmille. Osalla lapsista oli valvotut tapaamiset (Helavirta 2016, 206). Kallisen (2019, 45) tutkimuksessa perhehoitoon sijoitettua lapsista noin 40 prosenttia lapsista tapasi joko toista tai molempia vanhempiaan valvotusti. Vanhemman asuminen ulkomailla merkitsi osalle lapsista harvaa tai olematonta yhteydenpitoa (Laakso 2016, 175).

6.2 Suhteet

Isyyttä tutkinut Pelkonen (2023, 111) tuo esille, kuinka yhteydenpito kuvaa sijaishuollon aikaista vanhemman ja lapsen suhdetta. Hän esittelee tuloksissaan lapsen ja isän yhteydenpidon näyttäytyvän katkenneina, löyhinä ja säännöllisinä suhteina. Kallinen (2019, 44) on tutkinut perhehoitoon sijoitettujen lasten suhdetta biologisiin vanhempiin ja nimennyt aineistonsa pohjalta suhteita koskevat teemat julkisen vallan säätelemiksi suhteiksi, eheiksi äitisuhteiksi ja säröisiksi isäsuhteiksi.

Biologiset perheenjäsenet ovat lapsille ensisijaisia ja merkittäviä ja yhteys vanhempiin on tärkeää. Tunnetasolla lapsella on molempiin vanhempiin tärkeitä suhteita, ja muistoilla sekä tunteilla on merkitystä (Kallinen 2017, 206, 216; Kallinen 2019, 45, 48).

Sijaishuollon alussa lapsen suhteita vanhempiin tilanteesta riippuen tuetaan, rakennetaan tai rajataan (Enroos & Laakso 2016, 513-514). Laakson (2016, 172) tutkimuksessa moni lapsi kertoo huostaanoton aikana parantuneista suhteista vanhempiinsa. Huostaanotto on vastaavasti huonontanut joidenkin suhdetta, eikä

huostaanotto takaa kaikilla parannusta ennestään ristiriitaisiin suhteisiin (Laakso 2016, 174, 175). Tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitämiseen liittyy haasteita kadonneiden vanhempien tavoittamisen osalta (Helavirta 2016, 208).

Laakson (2016, 172-173) tutkimuksesta käy ilmi, että biologinen perhe on toisille lapsille huostassa olosta huolimatta emotionaalisesti läsnä ja tukena, toisille lapsille taakkana. Noin 60 % tutkimuksen lapsista kokee useimmiten saavansa tukea vanhemmiltaan, mutta osa lapsista ei koe koskaan vanhempiensa antamaa tukea.

Lapsilla ilmeni myös jännitteisiä suhteita vanhempiinsa. Kun kotiin ja vanhempiin liittyy epämieluisia muistoja, joita ei haluta kotilomilla kohdata, muodostuu kotilomiin liittyviä jännitteitä ja ristiriitoja, ja aikaa halutaankin viettää mieluummin sijaishuoltopaikassa. (Laakso 2016, 174.)

Kallisen (2017, 217) tutkimuksessa pienellä osalla lapsista oli molemmat vanhemmat mukana elämässä. Vanhemmilla, jotka olivat edelleen pariskuntana, oli Pelkosen (2023, 169) havainnon mukaan suhteellisen säännöllinen ja tärkeä suhde lapseen. Vanhempi ei välttämättä ole lapsen elämässä mukana, vaan vanhempi voi olla kadonnut tai kuollut (Laakso 2016, 175).

Ajan kuluessa lasten perhesuhteille antamissa merkityksissä voi tapahtua muutoksia (Kallinen 2017, 120).

Tärkeät äidit

Kallinen (2017; 2019) käsittelee lasten ja äitien suhteita kahdessa tutkimuksessaan. Näissä äiti näyttäytyy lapsille tärkeimpänä biologisena perheenjäsenenä. Vanhemmistaan lapsi tapaa äitiä enemmän. Yhteydenpito äidin kanssa koetaan tärkeäksi ja se on runsasta. Lapset kokevat tärkeäksi yhdessä tekemisen ja äidin osallistumisen heidän asioihin. Äitisuhteeseen liittyy kuitenkin myös lasten huolta äideistä. (Kallinen 2017, 216-217; Kallinen 2019, 46, 48.) McWeyn & Cuin (2017) tutkimuksessa havaitaan, että huostaanottoon johtaneilla syillä oli vaikutusta lapsen ja äidin yhteydenpidon määrään. Tutkimuksessa myös selviää, että mitä enemmän lapsella ja äidillä oli yhteydenpitoa, sitä enemmän se tuki lapsen psyykkistä vointia ja vähensi käytöshäiriöitä. (Emt., 689.)

Näkymättömät isät

Kallinen (2017; 2019) ja Pelkonen (2023) kirjoittavat tutkimuksissaan isäsuhteista, myös Laakso (2016) viittaa lyhyesti erikseen isiin.

Vanhemman läsnäolo lapsen elämässä ei ole itsestään selvää. Isä saattaa kuulua vain osan lapsen elämään, osalla isät ovat kadonneet ja suhteet katkenneet, osalla isä on kuollut (Kallinen 2017, 217; Kallinen 2019, 47-48; Laakso 2016, 175). Kallisen (2017, 217) vanhemmassa tutkimuksessa reilusti yli puolet lapsista elää tilanteessa, jossa näkevät isäänsä harvoin ja isä pitää epäsäännöllisesti yhteyttä. Laakson (2016, 175) tutkimuksessa nousee toisaalta esille huostaanoton myötä löydettäviä vanhempia, jotka ovat myös aikaisemmin tunnistettu ilmiö. Niille lapsille, joiden elämään isä kuului, hän oli tärkeä ja yhdessä tekeminen oli merkittävää (Kallinen 2019, 47). Isä voi olla tärkeä, vaikka lapsi ei olisi nähnyt tätä koskaan (Kallinen 2019, 47). Isiin joihin yhteydenpito on katkennut, liittyy muistoja ja tunteita (Kallinen 2019, 47).

Pelkosen (2023) tutkimuksesta käy ilmi, että lapsen ja isän välisessä yhteydenpidossa ja suhteissa on laajaa vaihtelua paitsi keskenään, myös suhteen sisällä. Yhteydenpito voi olla viikoittaista tai harvemmin kuin vuosittain toteutuvaa, tai sitä ei ole lainkaan. (Pelkonen 2023, 99, 102, 105.) Yhteydenpito on luonteeltaan säännöllistä tai epäsäännöllistä, satunnaista, harvaa tai mahdollisuuksien mukaan toteutuvaa (Pelkonen 2023, 102). Suurin osa lapsen ja isän suhteista ilmenevät kuitenkin säännöllisenä (Pelkonen 2023, 112). Neljänneksen lapsen elämästä isä on kadonnut ja suhde näyttäytyy katkenneelta (emt., 111). Isille lapset ovat tärkeitä vaikka suhde olisi löyhä, ja yhteydenpito lapsiin on tärkeää, vaikka sitä olisi vähän, harvoin ja epäsäännöllisesti (Pelkonen 2023, 113, 171).

Lapsilla isäsuhteeseen liittyy ristiriitaisuutta, pelkoa ja jännitettä esimerkiksi isän alkoholinkäytön vuoksi, sekä yhteydenpitoon kytkeytyy epävarmuutta ja epätietoisuutta. (Kallinen 2019, 47-48.) Isäsuhteisiin liittyvä epätietoisuus nostaa esille perhejuurien tuntemisen merkityksen (Kallinen 2019, 48).

Isän elämäntilanne vaikuttaa yhteydenpitoon parantaen tai heikentäen sitä. Sijoituksen aikana lapsen ja vanhemman yhteydenpidossa tapahtuu paljon

vaihtelua. (Pelkonen 2023, 112.) Isän tilanteen kohentuessa se vaikuttaa myönteisesti yhteydenpidon lisääntymiseen ja suhteen säännöllistymiseen, ja heikentyessä päinvastoin (Pelkonen 2023, 113). Erityisesti löyhissä suhteissa isien erilaiset kuormittavat tekijät ja elämänhallinnan ongelmat heikentävä isien kykyä sitoutua lapsen asioihin ja osallistua sijaishuollon aikaiseen työskentelyyn. Näitä tekijöitä ovat yleensä päihde- ja mielenterveysongelmat, asunnottomuus, työttömyys ja rikollinen elämäntapa. (Pelkonen 2023, 113, 168.) Vaikeissa elämäntilanteissa isät saattavat vetäytyä suhteesta lapsen suojellakseen tätä pettymyksiltä (emt.188).

Isän osallistumisen lastensuojelun työskentelyyn katsotaan liittyvän isän sitoutumiseen lapseen nähden - vähäinen osallistuminen on yhteydessä heikompaan suhteeseen lapseen (Pelkonen 2023, 169, 179).

Pitkä sijoitus voi lähentää sekä loitontaa lapsen ja isän suhdetta. Pitkän sijoituksen myötä säännöllistynyt yhteydenpito ja yhteistyö tukee isän sitoutumista lapseensa. Murrosiässä lapsen ja isän suhde saattaa harventua kavereiden tullessa etusijalle, ja suhde voi myös muuttua kaverillisemmaksi. (Pelkonen 2023, 115, 173.) McWey & Cui (2017, 689) on havainnut saman suuntaisesti, että yhteydenpito isään vähenee lapsen varttuessa.

6.3 Vanhemmuus

Moni isä on elänyt arkea lapsensa kanssa ennen tämän huostaanottoa ja sijoitusta (Pelkonen 2023, 174). Isän sijaishuollon aikaiseen vanhemmuuteen vaikuttavat hänen elämänhistoria ja sen käännekohdat (emt., 168). Isän tasaantunut elämäntilanne luo edellytyksiä vahvistuvalle isyydelle ja myönteiset kokemukset lastensuojelun instituutiosta tukevat isyyttä ja sitoutumista lapseen (emt., 170, 182).

Isän osallistumista lapsensa elämään ja sijaishuollon aikaiseen työskentelyyn heikentävät isän elämää kuormittavat tekijät. Myös huostaanotto itsessään voi haurastuttaa isyyttä. Kun isän käytös on aikaisemmin traumatisoinut lasta, on isän elämäntavan muutoksista huolimatta suhteen jälleenrakentaminen lapseen haastavaa. (Pelkonen 2023, 168, 174, 181). Helavirta (2016, 213) on puolestaan tehnyt havainnon,

että vanhempien kanssa työskentelyyn liittyy haasteita ja yllättäviä asioita, kuten päihteet tai vanhemman katoaminen. Isän suhde lapseen, työskentelyyn osallistuminen ja kuntoutuminen voivat vahvistaa isyyttä (Pelkonen 2023, 182).

Pelkonen (2023) havaitsee, että hänen tutkimuksensa aineistossa isän ja lapsen suhdetta määrittelee pääasiassa yhteydenpito ja sen määrä, sen sijaan että isyys ja lapsen sitoutuminen tarkoittaa muutakin. Tunnesuhde lapsen ja isän välillä on mahdollista säilyä, vaikka yhteydenpito olisi epäsäännöllistä. (Emt.,189-190.)

6.4 Lapsi keskiössä

Lapsella on asiantuntijuutta määrittämään hänelle tärkeitä perhesuhteita, jonka vuoksi tulisi selvittää lapselta itseltään mitkä suhteet ovat merkittäviä hänelle. (Kallinen 2019, 49).

Osana lasten hyvinvoinnin tukemista lapset tarvitsevat tietoa vanhemmistaan ja perhejuuristaan (Kallinen 2019, 48-49). Lapset tarvitsevat myös tukea tunteiden ja ristiriitaisten isäsuhteiden käsittelyyn, johon toivoivat muutosta (Kallinen 2019, 40, 48).

6.5 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Rooli julkisena huoltajana ja lapsen edun määrittelijänä

Sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli lapsen ja vanhemman yhteydenpidon toteutumisessa ja suhteiden tukemisessa. Hän arvioi lapsen edun mukaisesti lapselle tärkeiden suhteiden ylläpitämisen edellytyksiä ja rajoittamisen tarpeita (Helavirta 2016, 207, 209). Huostassaolon alkuvaiheessa kiinnitetään tiiviisti huomiota lapsen läheisiin suhteisiin ja arvioidaan niiden ylläpitämistä (Helavirta 2016, 221). Yhteydenpidon toteuttaminen käsittää myös käytännön tehtäviä, kuten sosiaalityöntekijän tehtäviin luokituvat matkakulujen korvaamiset (Helavirta 2016, 209).

Lapsen edun käsitettä käytetään erityisesti yhteydenpidon ja kotiutumiseen liittyvien keskustelujen yhteydessä. Sosiaalityöntekijä huolehtii, että

yhteydenpidon ja kotiutumisen suunnittelussa ja etenemisessä otetaan huomioon lapsen etu. (Pelkonen 2023, 172.) Tarvittaessa sosiaalityöntekijä keskeyttää kotiutumis-suunnitelmassa etenemisen mikäli kotiutumiselle ei ole edellytyksiä (Helavirta 2016, 204). Lapsen etu ylittää vanhemman toiveet yhteydenpidon ja suhteen laajentamista koskevassa keskustelussa, mikäli vanhemman käytös tai päihdeongelma on lasta haittaavaa (Pelkonen 2023, 176.) Vanhemmilla, joilla esiintyy myönteistä suhtautumista lastensuojelun instituutioon, ymmärtävät ja hyväksyvät sosiaalityöntekijöiden arvon lapsen parhaasta. Lapsen edun määrittelyyn muodostuu puolestaan jännitettä, mikäli sosiaalityöntekijä ja vanhempi ovat eri mieltä yhteydenpidon laajentamisesta ja lapsen kotiutumisen aikataulusta. (Pelkonen 2023, 170-171.)

Sosiaalityöntekijät pyrkivät myös suojelemaan lapsia pettymyksiltä, jotka syntyvät vanhemman elämäntavoista (Pelkonen 2023, 174).

Lapsen mielipiteen selvittäjä

Lapsen esittävät mielipiteitä ja toiveita yhteydenpidon toteuttamiseen liittyen (Pelkonen 2023, 114, 172). Sosiaalityöntekijät huomioivat mielipiteitä, ja sanoittivat niitä vanhemmille (Helavirta 2016, 208; Pelkonen 2023, 172). Lapsen mielipiteellä on erityinen asema tilanteissa, jossa vanhemmalla on toiveita yhteydenpidon lisäämisestä tai suhde vanhemman kanssa on sisältänyt taukoja (Pelkonen 2023, 172). Pelkonen (2023, 114) tutkimuksesta käy ilmi, että isät kunnioittavat lasten yhteydenpitoon ja suhteeseen liittyviä toiveita.

Lapsen tahto tavata isäänsä tukee isän sitoutumista lapseensa (Pelkonen 2023, 172-173). Lapsen mielipide on suhdetta rajoittava tekijä, mikäli lapsi ilmaisee, ettei halua tavata vanhempansa (Pelkonen 2023, 173).

Lapsen ja hänen asiansa tuntija

Sosiaalityöntekijät pitävät lapsen ja tämän asian tuntemista työssään merkittävänä tavoitteena (Helavirta 2016, 209-210). Sosiaalityöntekijän vaihtuessa lastensuojelun organisoinnista tai muusta syystä, lapsen uudella vastuutyöntekijällä ei aina ole riittävästi aikaa tutustua lapseen ja hänen asioihinsa (Enroos ym. 2017, 305). Huostaanoton

alkupuolella sosiaalityöntekijä saattoi tuntea lapsen asioita vähäisesti. Lähestyessä vuotta huostassa, sosiaalityöntekijällä oli ote lapsen asioiden vastaamiseen. (Helavirta 2016, 210.)

6.6 Lapsen ja vanhemman asiakassuunnitelma ja yhteistyö

Pelkosen (2023) tutkimuksessa isät, joilla esiintyy myönteistä suhtautumista lastensuojelun instituutiota kohtaan, vaikuttavat hyväksyvän sosiaalityöntekijöiden arvion lapsen asiassa. Isät myös kokevat saavansa lastensuojelulta tukea lapseen liittyvissä tavoitteissa, jotka puolestaan tukevat heidän sitoutumista lapseen. (Emt., 170.)

Sosiaalityöntekijän ja vanhemman yhteistyössä esiintyy myös erimielisyyttä ja jännitettä esimerkiksi yhteydenpidon laajentamiseen tai kotiutumiseen liittyvissä asioissa. Lastensuojelun instituutioon kielteisesti suhtautuvilla isillä on usein poikkeava näkemys sosiaalityöntekijän kanssa siitä, mikä on lapselle parasta, mutta he osoittavat näistä huolimatta sitoutuvansa lapseensa. Kielteiset tunteet näkyvät vastahankaisuutena ja toiminnan kyseenalaistamisena ja taustalla on monesti kokemus perusteetta tehdystä huostaanotosta. Sosiaalityöntekijät saattavat tulkita isien tyytymättömyyden niin, että isät koetaan hankalina tai jopa aggressiivisina. Tämä puolestaan voi heijastua yhteistyöhön ja heikentävästi isän ja lapsen suhteeseen. (Pelkonen 2023, 170- 171.)

Osa isistä ei ole osallisena lapsensa elämässä eikä työskentelyssä (Pelkonen 2023, 168-169). On havaittu, että isien elämänhallinnan ongelmat vähentävät heidän osallistumista työskentelyyn ja sitoutumista lapseen (Pelkonen 2023, 113). Isät voivat myös jäädä työskentelystä sivuun ja näkymättömiksi, mikäli sosiaalityöntekijä on yhteistyön osalta passiivinen. On kuitenkin huomioitava, että sosiaalityöntekijän aktiivinen työote ei myöskään riitä lapsen ja isän suhteen rakentamiseen ja yhteistyön toteuttamiseen, jos isä ei ole itse halukas. (Pelkonen 2023, 180).

Lapsen asiakassuunnitelma on sosiaalityöntekijän olennainen työväline suunnitellessa ja toteuttaessa lastensuojelutyötä ja vastatessa lapsen asioista. Sen

avulla arvioidaan lapsen että vanhempien tilannetta, tuen tarvetta ja yhteydenpidon toteuttamista (Helavirta 2016, 215.)

Asiakassuunnitelmaneuvoituissa neuvotellaan lapsen läheissuhteiden tukemisesta sekä rajaamisesta (Enroos & Laakso 2016, 514). Lapselle merkityksellisten suhteiden ylläpitämisestä neuvotellaan aktiivisesti, ja neuvoteltaviin asioihin lukeutuu myös yhteydenpidon tavat ja paikat. Tapaamisista sovitaan virallisesti neuvotteuissa ja sovitut asiat kirjataan asiakassuunnitelmaan (Helavirta 2016, 206-207).

Helavirran tutkimuksesta (2016, 204) käy ilmi, että huostassa olon alkuaikaan sisältyy neuvotteluja lapsen kotiutumista ja huostaanoton lakkauttamisesta. Asiakassuunnitelmaneuvoituja ovat kohtia, joissa on mahdollisuus arvioida perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen suunnitelmaa ja huostaanoton jatkamisen edellytyksiä. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että neuvotteluja pidettiin lain edellyttämää useammin, jopa kolmen kuukauden välein. Niiden katsotaan olevan tarpeellisia suunnitella lapsen kotiutumista tai mikäli lapsen tai vanhemman tilanteessa on tapahtunut äkillisiä muutoksia (Emt., 125, 215, 251).

Tutkimuksista käy ilmi, että vanhemmilta puuttuu paljon asiakassuunnitelmia (Helavirta 2016, 211-212; Pelkonen 2023, 175). Niiden määrä ja laatu vaihtelee, ja vanhemmuuden tukeminen näkyy heikosti asiakirjoissa. Vanhemmuuteen saatettava tuki näkyy eniten yhteydenpitoa koskevissa tavoitteissa. (Pelkonen 2023, 175-176.)

6.7 Sijaishuoltoapaikan toimijat

McWeyn & Cuin (2017, 689) tutkimuksesta käy ilmi, että lapsen ja perhehoitajan suhteen laatu ei vaikuta lapsen ja vanhemman yhteydenpidon määrään. Kuitenkin Helavirran (2016, 207) ja Kallisen (2019, 48) tutkimuksista nousee esille, että sijaishuoltoapaikan toimijoilla on sosiaalityöntekijöiden lisäksi merkittävä tehtävä tukiessa lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa ja suhdetta. Sen sijaan Kallisen (2019, 45) tutkimuksessa perhehoitoon sijoitetut lapset kokevat, että perhehoitajat säätelevät lasten ja vanhempien yhteydenpitoa. Kallisen toisessa tutkimuksessa (2017, 220) on havainto, että sijaisperheen yhteydenpitoon liittyvillä toimintatavoilla on vaikutusta lapsen

tilanteeseen. Niin ikään myös Helavirta (2016, 207) tuo esille sijaishuoltopaikkojen toimintatapojen vaikutuksen yhteydenpidon toteuttamiseen.

Perhehoitajien asenteilla voi puolestaan olla merkitystä siihen, miten vanhempi osallistuu työskentelyyn ja sitoutuu lapseensa (Pelkonen 2023, 177). Pelkosen (2023, 177) tutkimuksessa perhehoitajat suhtautuvat pääasiassa isiin myönteisesti ja tukevat isän ja lapsen suhdetta, mutta isät kokevat myös tyytymättömyyttä. Vanhempien ja sijaishuoltopaikan jaetussa huollossa sijaishuolto tukee lapsen ja vanhemman suhdetta (Helavirta 2016, 123). Pelkosen (2023, 177) tutkimuksessa moni vanhempi ja Helavirran (2016, 207) tutkimuksessa jokunen vanhemmista sopii keskenään perhehoitajan kanssa yhteydenpidosta, jolloin heillä on yhteinen käsitys lapsen edusta. Muutama isä on jättäytynyt lapsensa elämästä perhehoitajien takia, jolloin perhehoitajasta tulee lastensuojelun instituutiossa vanhemmuutta estävä tekijä (Pelkonen 2023, 177).

6.8 Julkinen valta suhteen säätelijänä

Huostaanotto ei katkaise lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa (Laakso 2016, 171). Huostaanoton myötä lapsi joutuu sopeutumaan uudella tavalla suhteeseen vanhempansa kanssa. Tästä huolimatta lapsilla säilyy kokemus, että biologiset vanhemmat ovat hänen vanhempiaan. (Kallinen 2019, 45.)

Huostaanoton myötä lapsilla tapahtuu sekä positiivisia että negatiivisia muutoksia vanhempien kanssa suhteessa (Laakso 2016, 172). Pääsääntöisesti lapset kokevat muutokset positiivisena, kuten parantuneet suhteet vanhempiin (Laakso 2016, 165), mutta osalla suhde on muuttunut jännitteiseksi, ristiriitaiseksi ja yhteydenpito on vähentynyt ja muuttunut institutionaaliseksi. Huostaanotto ei myöskään välttämättä tuo ratkaisua ennestään ristiriitaisiin suhteisiin. (Laakso 2016, 174).

Lasten saapuessa sijaishuoltoon, he kaipaavat vanhempien kanssa olevaa keskustelua ja yhteydenpitoa, mikä ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Lapset kertovat kokemuksistaan joidenkin sijaishuoltopaikkojen niin kutsutusta rauhoittumisjaksosta, jossa sijaishuoltopaikkaan tullessa ensimmäisten päivien tai viikkojen ajan kotilomia

ei ole mahdollista toteuttaa, ja puhelimenkin käyttöä rajoitetaan osittain tai kokonaan (Enroos & Laakso 2016, 513; Laakso 2016, 173).

Lapsilla on yhteydenpitoa huomattavasti enemmän äiteihin kuin isiin, mutta lapset toivovat muutosta tähän. Tutkimuksen perusteella lapsen ja äidin suhteita tuetaan, mutta lapsen ja isän suhteet eivät välttämättä saa osakseen tukea, tai niitä rajataan. (Kallinen 2019, 47-48.)

Sosiaalityöntekijän rooliin kuuluu säädellä lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa sopimuksilla ja tavoilla, ja tämä tapahtuu ainakin näennäisesti yhteisessä ymmärryksessä. Isät asettuvat toiveidensa vastaisestikin lastensuojelun instituution määrittelemiin rajoihin suhteen säilyttämiseksi lapseen (Pelkonen 2023, 113, 170, 176). Osalla lapsista yhteydenpito vähenee huostaanoton myötä ja muuttuu institutionaaliseksi. Lapset kokevat, etteivät voi spontaanisti tavata vanhempiaan tai päättää kuinka usein heitä tapaavat, missä tapaamisia on tai ketä edes tapaavat. Yhteydenpidosta puolestaan sovitaan usean tahon kesken. Lapset eivät välttämättä ole tietoisia yhteydenpidon säätelyn syistä. (Laakso 2016, 172-173.)

Lapsille yhteydenpito vanhempiin on tärkeää, ja toivovat yhteydenpitoa ja yhdessäoloa nykyistä enemmän, ja myös silloin, kun sitä on jo ennestään runsaasti. (Kallinen 2017, 217; Kallinen 2019, 45-46, 48; Laakso 2016, 173-174; Laakso & Enroos 2016, 513). Laakson tutkimuksessa eräs nuori haastateltava totesi, että yhteydenpito ja yhdessäolo vanhempien kanssa eivät ole sama asia (Laakso 2016, 174).

Osalla yhteydenpito on vapaata tai siitä sovitaan vapaasti (Helavirta 2016, 207; Kallinen 2019, 45; Pelkonen 2023, 113, 177).

Vangitun vanhemman kohdalla vankila ei itsessään estä suhteen toteutumista lapsen kanssa, poikkeuksina on tuomiot perheeseen kohdistuneesta väkivaltarikoksesta. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan halua tavata lasta vankilassa (Pelkonen 2023, 114, 169).

Sukulaissijoitus tukee lapsen ja vanhemman suhdetta (Kallinen 2017, 217; Kallinen 2019, 48). Sukulaissijoituksessa tärkeät suhteet vanhempiin säilyvät (Kallinen 2017, 220), ja sukulaissijoitus mahdollistaa tiiviimmän yhteydenpidon Kallisen (2019, 46) tutkimuksessa äiteihin ja McWey & Cuin (2017, 689) tutkimuksessa ylipäätään

vanhempiin. Kallinen (2017, 217) on tehnyt havainnon, että tutkimuksessa sukulaissijoituksella ei ollut vaikutusta isäsuhteeseen pysyvyyden ja jatkuvuuden osalta.

Lapsen arkea ja suhteita vanhempiin saatetaan joutua säätämään yhteydenpidon rajoittamista koskevalla päätöksellä, jolloin lapsen ja vanhemman oikeudet kaventuvat (Helavirta 2016, 202, 205, 221; Pelkonen 2023, 176).

6.9 Perheen jälleenyhdistämisen tavoite

Huostaanoton syyt tai sijoituksen varsinainen ajankohta ovat osalle lapsista epäselviä (Kallinen 2017, 214).

Huostaanotto ei vahingoita suhdetta siten, etteikö lapsi toivoisi kotiin paluuta (Kallinen 2019, 45). Lapset haaveilevat paluusta entiseen elämään (Kallinen 2017, 215). Lapsilla elää vahvana toive perheen jälleenyhdistämisestä ja paluusta toisen tai molempien vanhempien luokse (Kallinen 2017, 215, 220; Kallinen 2019, 45; Laakso 2016, 185). Lapset toivovat muutosta ja asumista yhdessä yhteisessä kodissa vanhempien kanssa (Kallinen 2017, 215; Kallinen 2019, 45). Joillekin lapsille haaveet ja toiveet ovat mahdollisia, osa lapsista puolestaan tiedostaa, ettei ne ole realistisia (Kallinen 2017, 215). Sukulaissijasiperheessä elävät lapset arvostavat sijaishuoltopaikkaansa pitäen sitä parhaimpana mahdollisena, mutta asuminen vanhempien luona olisi silti kaikkein paras ratkaisu (Kallinen 2017, 213).

Laakson (2016) tutkimuksessa vuoden päästä huostaanotosta muuttamalla lapsella esiintyvässä kodin kaipuussa on kyse kulttuurisesta ilmiöstä, ja jotkut lapset eivät enää halunneet kotiin elämän rakennettua muualle (Laakso 2016, 185-186).

Lasten sijoitukset ovat työntekijöiden arviolta usein pitkäkestoisia (Enroos ym. 2016, 305; Pelkonen 2023, 114). Kuitenkin paitsi jo huostaanoton ensimmäisen vuoden aikana, myös jo sijoituksen alkuvaiheessa on nähtävissä huostaanoton väliaikainen luonne. Asiakassuunnitelmaneevotteluissa lapsen asiassa neuvotellaan ja arvioidaan huostassapidon jatkamisen edellytyksiä ja perheen jälleenyhdistämisen tavoitteiden toteutumista. Lapsen asiassa myös laaditaan sijaishuollon muutospäätöksiä ja huostaanoton lopettamista koskevia päätöksiä. (Enroos ym. 2016, 305; Helavirta

2016, 203-204, 215, 221-222.) Lapsen kotiutumisen saattaa myös ratkaista hallinto-oikeus (Helavirta 2016, 204).

Sukulaissijoituksessa olevilla lapsilla tulevaisuus näyttäytyy epävarmana, sillä he eivät tiedä missä asuvat tulevaisuudessa ja pohtivat erilaisia vaihtoehtoja (Kallinen 2017, 215).

Myönteisesti lastensuojelun instituutioon suhtautuvat ja vakiintuneessa elämäntilanteessa elävät isät luottavat sijaishuollossa perhehoitajiin, ja moni toivoo lapsensa voivan varttua siellä täysi-ikään saakka. Osa isistä puolestaan toivoo lapsen kotiutumista, ja moni heistä on valmis ottamaan vastaan tukitoimia vanhemmuuteen lapsen kotiutumisen tueksi. (Pelkonen 2023, 182.)

Sosiaalityöntekijät huomioivat, että perheen jälleenyhdistämistä suunniteltaessa edetään lapsen edun mukaisesti (Pelkonen 2023, 172). Pelkonen (2023, 171-172) on tehnyt havainnon, että isällä ja sosiaalityöntekijällä on usein eriävät näkemykset lapsen edusta, ja eniten tähän liittyvää jännitettä esiintyy kotiutumisen aikatauluun liittyen. Sosiaalityöntekijä keskeyttää kotiutumiseen tähtäävän työskentelyn mikäli sille ei ole edellytyksiä ja se on lapsen edun vastaista (Helavirta 2016, 204).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella millaisia tekijöitä lapsen ja vanhemman keskinäisessä yhteydenpidossa ja suhteessa on ja miten nämä vaikuttavat jälleenyhdistämisen tavoitteeseen. Analyysissä olen esitellyt aineistosta havaitsemiani tekijöitä ja johtopäätöksissä niven niiden merkitystä perheen jälleenyhdistämisen tavoitteeseen.

Tutkielmani teoriaosuudessa olen selvittänyt lain mukaisuutta ja asiantuntijoiden tulkintaa siitä, että perheen jälleenyhdistämisen tulee olla lapsen sijaishuollonhuollon työskentelyn perimmäisenä tavoitteena, ja lapsen ja vanhemman yhteydenpito ja suhteen säilyminen on välttämätön edellytys jälleenyhdistämisen tavoitteen toteuttamiseksi. Tavoitteen edistäminen edellyttää kaiken sijaishuollon aikaisen työskentelyn olevan linjassa jälleenyhdistämisen tavoitteeseen nähden, ja tavoitetta tulee alkaa edistää huostaanotetun ja kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen kohdalla heti, kun se on mahdollista. (Araneva 2016, 177-179.) Huostaanotetun lapsen yhteydenpito läheisiin puolestaan lukeutuu jo itsessään lapsen tärkeimpiin oikeuksiin (Räty 2023, 633). Yhteydenpidolla turvataan lapsen ja vanhemman yhteyden säilyminen ja luodaan mahdollisuus perheen jälleenyhdistämiselle (Araneva 178). Huostaanoton väliaikainen luonne ja sosiaalityöntekijän velvoite työskennellä aktiivisesti lastensuojelullisten huolien poistumiseksi ovat yhdenmukaisia perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen kanssa.

Todellisuutta kuitenkin on, että moni suomalainen lapsi selvästi tarvitsee pitkäaikaista sijoitusta. Tämä käy ilmi Terveysten ja Hyvinvoinnin laitoksen (2023a) tilastoraportista sekä myös kirjallisuuskatsaukseni tutkimuksista (ks. Enroos 2016;

Pelkonen 2023). Lapsen etu tuleekin ottaa kaikessa lasta koskevissa toimissa ja ratkaisuissa huomioon (ks. myös Rätty 2023, 13). Näin ollen, huostaanoton väliaikaisesta luonteesta ja jälleenyhdistämisen tavoitteista huolimatta lapsen etu määrittelee sijaishuollon työskentelyn suuntaviivoja, eikä huostaanoton purkuun ja kotiutumisen suunnitteluun voida ryhtyä, mikäli se on lapsen edun vastaista.

Aineistosta käy ilmi, että huostaanotot ovat usein pitkäaikaisia. Kuitenkin aineistosta nousee esille huostaanoton väliaikainen luonne työskentelyn tavoista, joissa neuvotteluja järjestetään tarvittaessa tiiviisti ja niissä arvioidaan huostassapidon jatkamisen edellytyksiä ja perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumista. Näihin toimiin on ryhdytty toisinaan jo huostaanoton alkuvaiheessa. Aineisto puhuu sen puolesta, että sosiaalityöntekijä toimii asiaan kuuluvasti lapsen edun huolehtijan roolissa.

Aineistosta ilmenee, että biologiset vanhemmat ovat lapsille tärkeitä. Lasten ja vanhempien yhteydenpito on usealla lapsella suunnitelmallista, säännöllistä ja tiivistäkin. Lapset kuitenkin kokevat myös epäsäännöllistä ja harvakseltaan toteutuvaa yhteydenpitoa, joissa suhde on löyhä. Lapsilla on myös kadonneita, kuolleita ja näkymättömiksi muuttuneita vanhempia, erityisesti nämä koskettavat isiä. Äidit osoittautuvat aineistossa erittäin tärkeiksi ja vaikka yhteydenpito olisi runsasta, sitä kaivataan yhä enemmän. Sijaishuollon aikana suhteet osalla paranevat, osalla heikenevät, niitä tuetaan ja rakennetaan. Yhteydenpitoon ja suhteisiin liittyen voin päätellä, että lapsen ja vanhemman olemassa oleva yhteys ja säännöllinen yhteydenpito myötävaikuttavat ja mahdollistavat perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumista.

Sijoitetun lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on vaativa tehtävä arvioidessaan lapsen etua kaikessa toimintaa ohjaavana periaatteena, johon myös kuuluu arvioida lapsen kotiutumisen edellytyksiä, punnita ratkaisujen eri puolia ja riskejä, ja ottaa huomioon tekemiensä ratkaisujen seuraukset. Arviota ja suunnitelmaa sosiaalityöntekijä rakentaa yhteistyössä lapsen, huoltajien ja sijaishuoltopaikan edustajien kesken, mutta viime kädessä vastuu työskentelyn kuljettamisesta ja lasta koskevista ratkaisuista on sosiaalityöntekijällä.

Myös aineistosta nousee esille sosiaalityöntekijän vastuullinen rooli lapsen asioista vastaavana henkilönä. Aineistosta pystyy tulkita kuinka keskeinen ja tärkeä rooli hänellä julkisena huoltajana on. Aineisto kuitenkin kertoo lastensuojelutyön haasteista, ja kuinka lapsen kuuleminen, näkeminen ja hänen asiansa tunteminen voivat kärsiä organisaation toimintatapojen tai sosiaalityöntekijän työtilanteen vuoksi. Kun lapsen asian hoitaminen hankaloituu, se voi myös vaikuttaa lapsen yhteydenpito-oikeuden toteutumiseen sekä perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen huomioimiseen.

Sosiaalityöntekijän työotteella vanhempien kanssa työskentelyssä on merkitystä. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että lapsen suhteita äitiin tuetaan, mutta isät jäävät usein vaille tukea. Pelkonen (2023, 183-184) ja Kallinen (2019, 48) tuovatkin tutkimuksissaan esille tarpeen ottaa isiä nykyistä enemmän työskentelyyn. Katson, että sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluukin yhteistyöhön kutsumista ja motivoimista, tällä voidaan ennaltaehkäistä lapsen ja vanhemman suhteiden katkeamisia ja vahvistaa lapsen yhteydenpito-oikeutta.

Sijoitetulle lapselle ja hänen vanhemmilleen laadittavat asiakassuunnitelmat ovat lakisääteisiä velvoitteita, joihin tulee muun muassa kirjata miten lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa ja suhdetta tuetaan ja toteutetaan. Suunnitelmassa huomioidaan myös jälleenyhdistämisen tavoite lapsen edun mukaisella tavalla. Asiakassuunnitelma toimii sekä keskeisenä työvälineenä että osapuolten oikeusturvana. Tästä huolimatta tutkimusaineistosta ilmenee, että vanhempien asiakassuunnitelmia laaditaan vähäisesti ja niiden sisältö on puutteellista. Tämän ovat tunnistaneeet myös mm. Hoikkala & Heinonen (2013, 19-20). Aineistosta ei nouse esille lasta koskevat asiakassuunnitelmat.

Lastensuojelutyössä esiintyy tunnetusti jännitteitä (ks. myös Eronen 2013, 6) ja tämä käy ilmi myös tutkielman aineistosta. Erityisesti jännitteitä on havaittavissa lapsen edun ympärillä yhteydenpitoon ja kotiutumisen tavoitteisiin ja toiveisiin liittyen, mutta myös itsessään lastensuojelun instituutiota koskien. Jännitteitä esiintyy niin lasten ja vanhempien kesken kuin sosiaalityöntekijöiden ja vanhempien välillä.

Aineiston perusteella lapsen ja vanhemman suhteita myös rajataan. Yhteydenpidon rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen tulee kuitenkin olla painavat perusteet (Räty 2023, 687), sillä yhteydenpidon rajoittaminen tai peräti katkaiseminen voi itsessään vahingoittaa suhdetta. Tutkimustuloksista ilmeni nk. rauhoittumisjakson vaikutukset lapsiin. Totean kuitenkin yksiselitteisesti lastensuojelulakiin viitaten, että mikäli yhteydenpidon rajoittaminen on perusteltua, siitä tulee laatia päätös (ks. myös Räty 2023, 738-739).

Aineistosta nousi yhden tutkimuksen (Pelkonen 2023) myötä tutkimustuloksen teemaksi ”vanhemmuus”. Pelkonen (2023, 189-190) tekee huomion, että vanhemmuutta, lapsen sitoutumista ja keskinäistä suhdetta on ikään kuin mitattu yhteydenpidon määrällä. Pelkonen nostaakin tutkimuksessaan esille, kuinka lapsen ja vanhemman tunnesuhde tulisi ottaa huomioon perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuutta arvioitaessa, sillä suhde voi säilyä epäsäännöllisestä yhteydenpidosta huolimatta (emt., 190). Ymmärrän näkemyksen, sillä huomioidessa yhteydenpidon tosiasiallinen toteutumista, on yhtäläillä tärkeää muistaa kiinnittää huomiota suhteen laatuun.

Voin todeta aineiston perusteella, että sukulaisilleen sijoitettujen lasten suhteet vanhempiin säilyvät ja heidän yhteydenpito on tiivistä. Vahvan perheyhteyden myötä tavoite perheen jälleenyhdistämisestä on mahdollinen. Kenties kuitenkin juuri tämän vuoksi sukulaiselle sijoitetun lapsen tulevaisuus näyttäytyi epävarmana.

Lapset toivovat aineiston perusteella paluuta kotiin ja vanhempien luokse. Lasten tulevaisuuden toiveena on paluu menneisyyteen. Osalle lapsista haave on mahdollinen, osa lapsista tiedostaa, ettei se ole realistista.

8 POHDINTA

Lastensuojelussa esiintyviin jännitteisiin lukeutuu myös perheen jälleenyhdistämiseen liittyvät ristiriidat. Lapsen huostaanotto on toimenpide, jolla on puututtu yksityisiin perhesuhteisiin. Sijoituksen myötä lapsen ja perheen elämän arki ja sosiaaliset suhteet muuttuvat olennaisesti. Huostaanottopäätöksen ja sijaishuollon järjestämisen myötä viranomaisille syntyy välittömästi velvoite ryhtyä arvioimaan huostaanoton perusteiden olemassaoloa ja perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteuttamisen edellytyksiä. Olen tätä työtä tehdessä lukenut kannanotoista, joissa käsitellään lapsen oikeuksia ja tarpeita lapselle järjestettäviin pysyviin ja jatkuviin olosuhteisiin. Tutkimusaineistostani ja muusta lukemastani on noussut huomiona lasten levottomuus tulevaisuutta kohtaan ja havainto lasten ajelehtimisesta, jossa biologisesta perheestä on lähdetty ja muutosta odottaessa nykyinen paikka edustaa vain väliaikaista asumista. Lain velvoittama perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen huomioiminen ja tavoite saattaa lapselle vakaat olosuhteet herättää sosiaalityössä paljon mielipiteitä. Kaipaisin tämän aiheen ympärille tutkimustietoa ja keskustelua.

Yksi tutkielmani tavoitteista on ollut kasvattaa omaa osaamista, ja olenkin saanut tarpeellista harjoitusta tutkielman tekijänä. Vaikuttavimmaksi nimeäisin kuitenkin ammatillisen ajatteluni laajentamisen. Erittäin nöyränä pohdin miten monin tavoin minulla olisi eettinen velvollisuus hyödyntää tiedon syventämistäni sosiaalityössä tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuuden lähteet

- Araneva, Mirjam (2016) Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpito-oikeus. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Helsingin Kamari Oy, 166-199.
- Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut (2023) EOAK/3514/2022; EOAK/4267/2022; EOAK/7421/2022; EOAK/3166/2021; EOAK/7949/2021. Saatavilla <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut> Luettu 1.12.2023.
- Enroos, Rosi (2016) Lapsen tulo julkiseen kotiin. Huostassa olon ensivaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa: Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (Toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 224-260.
- Eronen, Tuija (2013) Viisi vuotta huostaanotosta - Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. THL. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978952-245-833-%209.pdf?sequence=1 Luettu 3.10.2023.
- Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999) Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063> Luettu 1.11.2023.
- Hakalehto, Suvianna (2016) Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Helsingin Kamari Oy, 22-57.
- Hiltunen, Tarja (2015) Äitiys, huostaanotto ja voimaantumisen. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47882/978-951-39-6408-5_v%c3%a4it%c3%b6s12122015.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 30.9.2023.
- Hoikkala, Susanna & Heinonen, Hanna (2013) Samalla puolella? Näkökulmia perheiden jälleenyhdistämiseen lastensuojelussa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavilla https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Samalla_puolella_Nakokulmia_perheiden_jalleenyhdistamisen_lastensuojelussa.pdf Luettu 3.9.2023.
- Kasper - Kasvatus – ja perheneuvonta ry (2023) Julkaisut ja materiaalit. Saatavilla <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/julkaisut-ja-materiaalit/> Luettu 1.10.2023.
- Kivistö, Jaana & Hoikkala, Susanna (2014) Syntymäperheiden ja läheisverkoston kanssa työskentely sijoituksen aikana –Nuorten näkökulma. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. Saatavilla https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Nuorten_nakokulma.pdf Luettu 3.9.2023.
- Laakso, Riitta (2019) Lastensuojelun toistuvat sijoitukset ja monipaikkainen asuminen. Sijoitettujen nuorten näkökulma. Yhteiskuntapolitiikka 84(1), 4–15. Saatavilla

- https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137615/YP1901_Laakso.pdf
Luettu 3.9.2023.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361). Finlex. Saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L2P9c> Luettu
11.11.2023.
- Lastensuojelulaki (2007/417) Finlex. Saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P4> Luettu 30.8.2023.
- Lindberg, Päivi & Yliruka, Laura (2023) Lastensuojelun uudistuksen tavoitteeksi
hyvinvoiva lapsi ja nuori – kaikista lähtökohdista. Päätösten tueksi 8/2023.
THL. Saatavilla
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146497/PT%202023_008_280_42023%20webS.pdf?sequence=4&isAllowed=y Luettu 10.10.2023.
- Pesäpuu (2023) Perheen jälleenyhdistäminen #Munperheet-hanke. Saatavilla
<https://pesapuu.fi/toiminta/paattyneet-hankkeet/perheiden-jalleenyhdistaminen/> Luettu 30.8.2023.
- Pitkänen, Miia (2011) Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen
huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26, 2011.
Helsinki. Saatavilla
https://www.socca.fi/files/1404/Vastuun_paikka!_Vanhempien_tukeminen_lapsen_huostaanotossa.pdf Luettu 30.8.2023.
- Räty, Tapio (2023) Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 5.uud.p. Helsinki:
Edita Publishing Oy.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen
tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.
Opetusjulkaisuja 62, julkisjohtaminen 4. Saatavissa
https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf Luettu 12.10.2023.
- Sen, Robin & Broadhurst, Karen (2011) Contact between children in out-of-home
placements and their family and friends networks: a research review. Child &
Family Social Work vol. 16, 298-309. Saatavilla
https://www.researchgate.net/publication/227739579>Contact_between_children_in_out-of-home_placements_and_their_family_and_friends_networks_A_research_review Luettu 1.10.2023.
- Sinko, Päivi (2016) Rajapinnoilla. Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen
sijaishuoltopaikan valinnassa. Lastensuojelun Keskusliitto. Saatavilla
<https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rajapinnoilla1.pdf> Luettu
25.11.2023.
- STM (2020) Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28.
Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti.
Saatavilla
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 7.11.2023.

- THL (2023a) Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Tilastoraportti 24/2023. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 7.10.2023.
- THL (2023b) Terveyden ja hyvinvoinnin laitost. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Mitä on lastensuojelu? Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> Luettu 6.10.2023.
- THL (2023c) Terveyden ja hyvinvoinnin laitost. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Lastensuojelun avohuolto. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena> Luettu 30.9.2023.
- THL (2023d) Terveyden ja hyvinvoinnin laitost. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Sijaishuolto. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto> Luettu 23.9.2023.
- Vilkka, Hanna (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House Oy.
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (60/1991). Saatavilla https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 Luettu 11.11.2023.

Aineistolähteet

- Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta & Pösö, Tarja (2017) Vuosi huostassa. Lastensuojelun aikatietoista tarkastelua. Janus 25 (2017) 297-311. Saatavissa <https://journal.fi/janus/article/view/59630/27926?acceptCookies=1> Luettu 10.10.2023.
- Helavirta, Susanna (2016) Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa: Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (Toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 188-223.
- Kallinen, Kati (2017) Sukulaissijoitus lapsen näkökulmasta. Janus 25 (3), 208-223. Saatavissa <https://journal.fi/janus/article/view/65344/26595?acceptCookies=1> Luettu 10.10.2023.
- Kallinen, Kati (2019) Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa. Yhteiskuntapolitiikka 84(1), 41-51. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137612/YP1901_Kallinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y Luettu 10.10.2023.
- Laakso, Riitta (2016) Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa: Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (Toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 157-187.
- Laakso, Riitta & Enroos, Rosi (2016) Vieraillo ovilla. Lapsen sijaishuoltopaikkaan tulo huostaan otettujen lasten ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden

- näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikka 81(5), 506–515. Saatavilla
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131933/YP1605_Laakso%26Enroos.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 10.10.2023.
- McWey, Lenore M & Cui, Ming (2017) Parent–Child Contact for Youth in Foster Care: Research to Inform Practice. Family Relations; Minneapolis Vol. 66, Iss. 4: 684-695. Saatavilla
<https://www.proquest.com/socialservices/docview/1992649383/91162490C0FF4B80PQ/1?accountid=11774> Luettu 2.10.2023
- Tarja Pelkonen (2023) Isyys lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 295. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio. Saatavissa
https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/29560/urn_isbn_978-952-61-4825-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 30.9.2023.

LIITTEET

LIITE 1

Kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto

Tekijä(t) ja julkaisuvuosi	Nimi	Tutkimuksen tyyppi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimuksen aineisto
Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta & Pösö, Riitta (2017)	Vuosi huostassa. Lastensuojelun aikatietoista tarkastelua	Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella lapsen ensimmäistä huostaanottovuotta.	17 (15) huostaanotetun lapsen haastattelut kahdesti (6 kk ja 12 kk huostaanottopäätöksestä), sosiaalityöntekijöiden täytämät lomakkeet kahdesti (6 kk ja 12 kk huostaanottopäätöksestä) koskien 37 (35) lasta, sekä 25 sijaishuollon työntekijän haastattelut.
Helavirta, Susanna (2016)	Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeisen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa: Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (Toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä	Kokoomateoksen vertaisarvioitu artikkeli	Tutkimuksessa selvitetään mitä huostaanotetun lapsen asian hoitamiseen kuuluu huostaanoton alkuvaiheessa sosiaalityöntekijän kuvaamana.	17 sosiaalityöntekijän lomakehaastattelut kahdesti koskien 37 (35) lasta.
Kallinen, Kati (2017)	Sukulaissijoitus lapsen näkökulmasta	Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Tutkimuksessa selvitetään millaisia merkityksiä sukulaisille sijoitetut lapset antavat perhesuhteilleen.	14 sukulaisille sijoitetun lapsen haastattelut, sekä täytetyt verkostokartat ja päiväkirjat.

Kallinen, Kati (2019)	Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologiisiin vanhempiinsa	Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Tutkimuksessa tarkastellaan perhehoidossa sijoituksessa olevien lasten suhteita biologiisiin vanhempiinsa.	16 perhehoitoon sijoitetun lapsen haastattelut, sekä täytetyt verkostokartat ja päiväkirjat.
Laakso, Riitta (2016)	Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa: Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (Toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä	Kokoomateoksen vertaisarvioitu artikkeli	Tutkimuksessa tarkastellaan lasten kokemuksia huostaanoton tuomista muutoksista.	17 (15) huostaanotetun lapsen teema-haastattelut kahdesti (6 kk ja 12 kk huostaanottopäätöksestä).
Laakso, Riitta & Enroos, Rosi (2016)	Vierailla ovilla. Lapsen sijaishuoltopaikkaan tulo huostaan otettujen lasten ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta	Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella huostaanotettujen lasten tuloa sijaishuoltopaikkaan.	17 (15) huostaanotetun lapsen haastattelut kahdesti (6 kk ja 12 kk huostaanottopäätöksestä) ja 25 sijaishuollon työntekijän haastattelut.
McWey, Lenore M & Cui, Ming (2017)	Parent-Child Contact for Youth in Foster Care: Research to Inform Practice	Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Tutkimuksen tarkoituksena on dokumentoida lasten ja vanhempien yhteydenpidon määrää ja selvittää sen vaikutusta lapsen mielenterveyteen.	452 kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen sekä sijaisperheiden loma-kehaastattelut.
Pelkonen, Tarja (2023)	Isyys lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa	Väitöskirja	Tutkimuksessa tarkastellaan isyyttä sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa.	719 perhehoitoon sijoitetun lapsen isälle laadittua asiakassuunnitelmaa vuosilta 2013-2017.